

VI MÅSTE GUIDA BARNEN MOT LÄRANDE OCH VARA NÄRVARANDE

– EN ENKÄTSTUDIE OM SPRÅKFRÄMJANDE
LÄRMILJÖER I FÖRSKOLAN

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Sara Eriksson
Jonna Kjärman

2023-FÖRSK-G73

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryrket, 210 hp

Svensk titel: Vi måste guida barnen mot lärande och vara närvarande - En enkätstudie om språkfrämjande lärmiljöer i förskolan

Engelsk titel: We must guide the children towards learning and be present - A survey study on language-promoting learning environments in preschool

Utgivningsår: 2023

Författare: Sara Eriksson och Jonna Kjærman

Handledare: Dennis Beach

Examinator: Sandra Hillén

Nyckelord: Förskola, förskollärare, pedagog, lärmiljö, språkutveckling, den närvarande pedagogen

Sammanfattning

Lärmiljöer, språkutveckling och den närvarande pedagogen är något som ofta går hand i hand, visar flera studier. Genom att ta vara på barns intressen i skapandet av lärmiljöer och sedan förtydliga dessa med språkfrämjande material utmanas och utvecklas barnens språkliga lärande. Lärandet blir extra tydligt om en pedagog är närvarande. Av dessa anledningar är det relevant att undersöka huruvida pedagoger ser till barnens intressen och behov vid skapandet av lärmiljöer, hur de får in språken i dem samt om den närvarande pedagogen har en positiv effekt.

Syftet med vår studie är att undersöka hur pedagogerna i förskolan använder lärmiljöerna i förskolan för att främja barnens språk och därigenom deras språkliga utveckling samt huruvida de är närvarande i lärmiljöerna och vid barnens lek. Vårt intresse av lärmiljöer och språkundervisning är anledningen till att vi valt att göra en undersökning om hur pedagoger i ett urval av elva olika förskolor i fyra kommuner skapar och använder lärmiljöerna i sin språkundervisning.

Studien genomfördes med hjälp av en enkät som kvalitativ och kvantitativ metod. Den kvantitativa delen är fokuserad på relevanta bakgrundsfrågor och de kvalitativa frågorna är fokuserade på hur pedagogerna arbetar med språk och lärmiljöer i förskolan.

Resultatet visar att respondenterna anser det viktigt att se till barnens intressen och behov vid skapandet av lärmiljöer. I sina lärmiljöer använder respondenterna sig av olika språkutvecklande material, som till exempel böcker, bokstäver och synlig dokumentation. De tycker det är viktigt att en pedagog är närvarande vid barnens lek och det är något de försöker tillgodose eftersom de anser att oftast gynnar både leken och lärandet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	INLEDNING	1
1.1	Syfte	1
2.	BAKGRUND	1
2.1	Från råd till läroplan	1
2.2	Miljöns betydelse	2
2.3	Den sociokulturella teorin	3
2.3.1	En del av leken	4
2.3.2	Den proximala utvecklingszonen	4
2.4	Språket från födsel till förskola	5
3.	METOD	6
3.1	Enkät	6
3.2	Urval	6
3.3	Genomförande	7
3.4	Forskningsetik	7
3.5	Validitet och reliabilitet	8
3.6	Analys och bearbetning	8
4.	RESULTAT	9
4.1	Skapandet av lärmiljöer	9
4.2	Språkutvecklande lärmiljöer	10
4.3	Den närvarande pedagogen	11
5.	DISKUSSION	12
5.1.	Resultatdiskussion	12
5.1.1	Skapandet av lärmiljöer	12
5.1.2	Språkutvecklande lärmiljöer	13
5.1.3	Den närvarande pedagogen	14
5.2	Metoddiskussion	14
6.	DIDAKTISKA KONSEKVENSER	15
7.	REFERENSER	17
8.	BILAGOR	18
8.1	Bilaga 1: Informationsbrev	18
8.2	Bilaga 2: Enkät	19
8.3	Bilaga 3: Mejl till rektorer	21

1. INLEDNING

Lär miljör, språkutveckling och den närvarande pedagogen är något som ofta går hand i hand visar flera studier (Acar, Hong & Wu 2017; Coelho, Andrade & Portugal 2018; Newman, Griffin & Cole 1989; Wank 2021). Genom att ta vara på barns intressen i skapandet av miljör och sedan förtydliga dessa med språkfrämjande material utmanas och utvecklas barnens språkliga lärande är något som vi har observerat på olika förskolor under utbildningens gång. I samband med tidigare observationer på olika förskolor har det även framkommit att lärandet blir extra tydligt om en pedagog är närvarande. Vår grundidé till denna studie är dels tagen från tidigare observationer på olika förskolor under utbildningen, dels Läroplanen för förskolan, Lpfö 18 (Skolverket 2018, s. 8), där skrivs det att när en pedagog är närvarande vid leken i en miljör antingen bredvid eller genom att delta kan hen stötta och utmana barnens språk. I dagens förskolor har det uppmärksammats att det varierar utbud av språkligt material såsom böcker, bildstöd och TAKK. Vi har observerat att det är vanligt att om en pedagog deltar i en lärande lek eller aktivitet och sedan lämnar, tappar barnen fokus och påbörjar något annat. Wank (2021) belyser vikten av en närvarande pedagog och genomtänkta miljör och i dessa artefakter.

Forskningen skriver om huruvida man ska ta tillvara på barnens intressen och behov i skapandet av miljör för att främja barnens lärande, deras språkutveckling och vikten av den närvarande pedagogen. Men det står inte mycket om hur man ska gå tillväga vilket gör att denna studie blir relevant. Vårt intresse av miljör och språkutveckling är anledningen till att vi valt att göra en undersökning om hur pedagoger skapar och använder miljörna i sin språkundervisning.

1.1 Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka hur pedagogerna i förskolan använder miljörna i förskolan för att främja barnens språk och därigenom deras språkliga utveckling, samt betydelsen av den närvarande pedagogen. Eftersom vi som studenter finner dessa ämnen intressanta har vi definierat intresset i relation till följande frågeställningar:

- Hur går pedagogerna till väga vid skapandet av miljörna?
- Hur använder pedagogerna miljörna för att främja språkutveckling?
- Hur uppskattar pedagogerna sin närvaro i miljörna?

2. BAKGRUND

Under den här rubriken kommer tidigare forskning, läroplaner, teorier och relevant litteratur kopplas samman med syftet med studien.

2.1 Från råd till läroplan

Betydelsen av att forma en miljör på förskolan var redan en diskussion man hade på 80-talet. Redan då kunde man se betydelsen av en bra och väl utformad miljör samt hur de påverkade barnen och även simulerade det pedagogiska arbetet på förskolan (Eriksson Bergström 2013, s. 15). År 1968 tillförde den dåvarande statsministern en barnstugeutredning för att se över hur verksamheten och det pedagogiska arbetet såg ut på förskolan. Barnstugeutredningen visade att

miljön på förskolan skulle vara flexibel vilket innebär att det barnen gör inne även ska kunna flyttas ut till utegården. Det krävs därför att man ser över miljöerna så att det är möjligt (Eriksson Bergström 2013, s. 14).

Sandberg, Sheridan och Williams (2015, s. 21) skriver att på 70-talet införde Socialstyrelsen den första dialogpedagogiken och därmed de första riktlinjerna för förskolan som främst innehöll arbetsområden som individ, begreppskapande och kommunikation. Det pedagogerna fokuserar på i barnens lärande var lek och aktiviteter, relationsskapande och samspel. Redan här nämndes språket i barns lärande även om inte just begreppet språk fanns med, dock ingenting om lärmiljöerna på förskolan. Några år senare gav Socialstyrelsen ut *Arbetsplan för förskolan* (1976), där de beskrev de olika arbetsområden som förskolan hade. Sandberg, Sheridan och Williams (2015, s. 21) skriver att arbetsplanen började med en introduktion till det pedagogiska arbetet i förskolan och hur personalen skulle arbeta. Här var ett av de viktigaste aspekterna språket tillsammans med naturvetenskapligt arbete. De la ytterligare fokus på språket i samband med kommunikation och lek samt språk- och talstörningar. Här nämns inte lärmiljöer, dock använder de sig av begreppet miljö i liknande syfte.

Under tidigt 80-tal tog Socialstyrelsen med hjälp av en expertgrupp fram *Pedagogiskt program*. Sandberg, Sheridan och Williams (2015, ss. 21–23) berättar att den skapades utefter mål, inriktning och grundläggande värderingar och innehåller områdena kultur, natur och samhälle. I programmet redovisades fem viktiga principer för verksamheten men ingen av dessa nämner lärmiljöer. Nästan tjugo år senare fick förskolan sin första läroplan, Lpfö 98, vilket ledde till att förskolan hamnade inom ramen för ett kontrollerat utbildningssystem. I denna har värdegrunden stort fokus och verksamheten ska utvecklas därefter. Här nämns miljö för första gången inom förskolans verksamhet i sammanhanget att barnen ska få leka och lära sig i en bra miljö. Här berättar Vikingsen (2020, s. 13) att det som skrivs om miljön i Lpfö 98 är tolkningsbart, att miljön ska vara öppen, innehållsrik och inbjudande.

I den reviderade versionen av Lpfö 98 (2016, s. 6) står det att barnen ska erbjudas en trygg, social och kulturell miljö på förskolan för att utveckla deras kommunikation tillsammans med andra barn och pedagoger. I läroplanen för förskolan, Lpfö 98, står det:

Verksamheten ska ge utrymme för barnens egna planer, fantasi och kreativitet i lek och lärande såväl inomhus som utomhus. Utomhusvistelsen bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö. (Skolverket 2016, s. 7)

I dagens Läroplan för förskolan, Lpfö 18 (2018, ss. 7–8) står det att miljön ska vara inspirerande, stödja deras utveckling och lärande samt erbjuda olika aktiviteter och kunna utveckla sin lek samt att miljön ska bidra till att barnen får möjlighet att utveckla sitt språk.

2.2 Miljöns betydelse

Sandberg och Vourinen (2008, ss. 14, 15, 22, 23) skriver att naturliga miljöer och hemmet är favoritplatser för barnen eftersom där finns familjen och trygga anknytningar. Är det dock så att barnet växt upp i en otrygg miljö får de istället en negativ anknytning till dessa platser. Varje

plats tar fram olika känslor och olika minnen som väcks till liv igen hos individen. Det är vanligt att inomhusmiljöer är vuxnas hemmaarena och där är barn bundna till regler vilket gör att de gärna söker sig till utemiljöer eftersom dessa är friare. Sandberg och Vourinen fortsätter berätta att tidigare forskning i förskolans värld visar på att det finns brister i verksamheterna i form av små och trånga lokaler. De barn som har tillgång till en utemiljö med natur på förskolan leker mer och bättre i grupp samt tränar upp kondition, uthållighet och balans på en bredare nivå. Miljön på förskolan kan antingen stimulera eller försvåra leken och av den anledningen behöver miljöerna vara lockande för barnen.

Pihlgren (2017, s. 72) beskriver de olika undervisningsmiljöerna som finns i förskolan, hon börjar med att belysa den barnutforskande undervisningsmiljön. Tanken med en barnutforskande lärmiljö är att pedagogen ska introducera ett material för barnen och sedan är det upp till barnen att välja vilken väg för vilket område som ska undersökas. Pihlgren fortsätter att belysa att det är barnens intresse som ligger till grund för vilket material som väljs ut för att undersökas vidare. Tanken med en sådan lärmiljö är att det ska vara en lugn och trygg miljö för barnen där de i sin takt kan utforska det material som är i fokus vilket är det som barnen visat intresse för. I den miljön är pedagogen inte engagerad i att få barnen att reflektera och ställa frågor utan här stannar barnen på den utvecklingsnivå som de tidigare befann sig i.

Pihlgren (2017, s. 75) skriver att den scaffoldingstöttande miljön bygger på att pedagogen är närvarande under hela processen eftersom hen har en betydande roll. Även om fokuset här är på barnens intresse bestämmer pedagogen vilket område som ska utforskas och aktiviteterna har ett tydligt fokus samt vilka mål som ska uppnås. Det som skiljer sig från den utforskande miljön är att här är pedagogens roll mer betydande, eftersom det är hens uppgift att föra dialoger tillsammans med barnen. Pihlgren fortsätter skriva att dessa samtal ska ge barnen utrymme och möjlighet för reflektion kring det material som är i fokus. De frågor pedagogen ställer ska leda till att barnen förstår samt ser skillnader och likheter för det som har utforskats, för att sedan kunna bygga vidare på den kunskapen. Låt-gå-undervisningsmiljön förklarar Pihlgren (2017, s. 73) är en miljö där barnen själva lämnas i sitt lärande, den ”fria leken”. Pedagogerna är inte delaktiga utan står en bit ifrån och samtalar med kollegor och det finns heller inget mål med miljön utan barnen får leka fritt utan samtal och utan att de vuxna involverar sig i det barnen gör.

2.3 Den sociokulturella teorin

Personen som har starkast koppling till den sociokulturella teorin är Lev S. Vygotskij. Svensson (2009, s. 33) skriver att enligt Vygotskij har språket två funktioner, den första lägger betydelse på att socialt samordna människors funktion. Den andra är ett verktyg för tänkande vilket innebär enligt Vygotskij att tänkandet är verbalt, det vill säga att tänkandet är en individs tal till sig själv. Svensson (2009, s. 35) skriver även att Vygotskij betonar den sociala samvarons betydelse för inläring men även barnets mentala utveckling. En tanke han hade var även att den mänskliga utvecklingen är resultatet av ett kraftfullt samspel mellan individer och samhället. Hwang och Nilsson (2019, s. 72) skriver att utifrån Vygotskij sker barnets utveckling bland annat i det sociala samspelet mellan lärare, syskon och föräldrar. Barnet utvecklar psykologiska verktyg kopplade till språket för att kunna förstå sin omgivning samt kunna

frigöra sig från en omedelbar situation och istället fokusera på framtiden och på något vis kunna ha kontroll över den. Med hjälp av språket kan barnet delta i sociala samspel såsom samtal, inre dialoger samt utveckla en tankegång med sig själv som i sin tur utvecklar tänkandet, vilket även är något som Coelho, Andrade & Portugal (2018) nämner i sin artikel. De skriver även att lärmiljöer fyllda med språk bidrar till exponering, användning och interaktion av och med språk vilket leder till att barnen utsätts för olika sätt att använda språket så som verbalt och genom integration. Coelho, Andrade och Portugal nämner är att lyssna till och återberätta berättelser och sagor, sånger, rim och ramsor och språkspel som några exempel.

Säljö (2017, ss. 74–76) skriver att människan utvecklar språkliga och fysiska medel för att underlätta för sig själva vilket blir ett centralt samspel med det sociokulturella perspektivet på utveckling och lärande. De kulturella resurser som används i vardagen blir synliga i exempelvis ens egen bostad där det finns verktyg för problemlösning samt upprätthållning av aktiviteter. På samma vis fungerar människan i sociala sammanhang och ibland använder vi oss av redskap för att underlätta kommunikationen vilket är ett av de större kännetecknen på det sociokulturella perspektivet. I förskolans värld skulle det kunna syfta till olika digitala verktyg, bildstöd och tecken som alternativ och kompletterande kommunikation som har förkortningen TAKK.

2.3.1 En del av leken

Gustavsson och Åkerberg (2019, s. 15) förklarar innebörden av att vara en närvarande pedagog som innebär att man är med barnen i deras lek samt att pedagogen är engagerad i det som barnen gör för att det ska ske ett lärande. Gustavsson och Åkerberg (2019, s. 15) fortsätter att belysa vikten att pedagogen ska utmana barnen samt väcka deras intresse och nyfikenhet. Mårdsjö Olsson (2010, s. 23) beskriver att en närvarande pedagog innebär att vara observant på vad barnen säger och hur de tänker kring sin omvärld. När barnen befinner sig i sin lek menar Mårdsjö Olsson att pedagogen bör vara tillgänglig för barnen att agera medlare ifall en konflikt skulle uppstå vilket även Knutsdotter Olofsson (2009, ss. 87–88) skriver om sitt kapitel. Det är vanligt att vuxna ofta gör annat när barnen leker och enbart kommer in och stöttar när en konflikt uppstår. Hon skriver även att vissa barn vill leka ostört då den fria leken anses helig. Andra finner en trygghet i att ha en närvarande pedagog i leken, antingen som deltagande eller bredvid sittande beroende på barnens önskemål. Knutsdotter Olofsson (2009, ss. 87–88) skriver dock att när en konflikt uppstår och medling med hjälp av pedagog är behövligt slutar det ofta i att leken når sitt slut. Acar, Hong och Wu (2017) har i sin studie kommit fram till att lärarrollen i förskolan är av stor betydelse för att barnen ska kunna utveckla och bygga social kompetens. Acar, Hong och Wu beskriver att om pedagogerna är närvarande kan de göra att negativa samspel mellan barnen inte uppstår. De nämner Vygotskijs scaffolding som ett arbetssätt för att främja god kompiskultur i förskolan.

2.3.2 Den proximala utvecklingszonen

Smidt (2010, s. 117) belyser ett av bidragen som Vygotskij har tillfört med till pedagogiken, som är den proximala utvecklingszonen eller som även kallas för den närmaste utvecklingszonen som syftar till att barnen lär sig tillsammans med stöd från en pedagog. Som Pihlgren (2017 s. 74) tidigare nämnt bidrar en scaffoldingstöttande miljö till barnets proximala utvecklingszon. Det är pedagogens uppgift att stötta och hjälpa barnen att bygga mentala

"byggnadsställningar" och för att barnen ska kunna tolka och förstå kunskapen i ett större sammanhang. Ju mer barnen lär sig och utmanas, desto mer av "byggnadsställningen" kan pedagogen ta bort och i slutändan kan barnen stå på egna fötter. Smidt (2010 ss. 120–121) belyser att det kan finnas svårigheter med att använda sig av "byggnadsställningar", till exempel att det kan bli en envägs process där pedagogen istället för att stötta barnet, lägger fram material för barnet att använda. Den proximala utvecklingszonen innebär enligt andra forskare, till exempel Newman, Griffin och Cole (1989) att processen bör handla om att pedagogen finns som stöd där barnet kan finna inspiration och inte handla om att pedagogen ska överföra sin kompetens eller kunskap över till barnet.

Hwang och Nilsson (2019, s. 73) skriver att undervisning och utbildning bör ta stöd i den proximala utvecklingen. Det är pedagogens roll att utmana barnet genom att ställa frågor och vara närvarande som gör att barnet får anstränga sig och det sker på så sätt en utveckling. Hwang och Nilsson fortsätter belysa vikten av att lägga undervisningen på en nivå som inte är allt för långt från barnets nuvarande punkt i utvecklingen. Här syftar det proximala till vad barnet klarar av på egen hand och vad hen kan lyckas med tillsammans med någon mer kunnig, vilket oftast är en vuxen. Är undervisningen för utmanade kommer barnet till slut att ge upp och tröttna eftersom det är för svårt, är det för enkelt kommer barnet också tröttna då den inte utmanas tillräckligt.

2.4 Språket från födsel till förskola

Forskaren Werner Leopold gjorde mellan åren 1939–1949 studier på sin dotters språkliga utveckling. Fokuset låg på dotterns grammatik, ljudutveckling samt ordförråd (Söderbergh 1988, s. 9). Detta var bland den första forskningen som gjordes kring barns språkutveckling.

Westerlund (2009, s. 26) skriver att redan under första levnadsåret kommunicerar barnet genom bland annat gråt. I det här fallet är gråtandet barnets sätt att kalla på en vuxen när de vill ha något eller blivit missförstådd och genom att svara på skriket lär sig barnen att den fångar andras uppmärksamhet och lär sig kommunicera. Blir barnet tillfreds får hen även en positiv förankring till kommunikation. Westerlund belyser dock hur viktigt det är att vara en lyhörd vårdnadshavare och lyssna till sitt barn samt tillåta andra kommunicera med barnet.

Språkutvecklingen består av två sidor skriver Westerlund (2009, ss. 10, 11, 26) och dessa är den impressiva vilket är förståelse och den andra är sidan den expressiva vilket syftar till uttryck som bygger på språkförståelse. Westerlund jämför språkets utveckling med ett träd, för att fröet ska gro till ett träd krävs vård och omsorg vilket plantan får genom sina rötter, i språkutveckling innebär näringen alla våra sinnen. Stammen symboliserar koncentration, lusten till kommunikation och uppmärksamhet, här utvecklas stammen till i två delar, den verbala och icke-verbala. Den verbala grenen kommer att utvecklas senare medan den icke-verbala blir trädets krona. Båda delarna kommer att fortsätta utvecklas till mindre grenar där det tillslut växer ut blommor som symboliserar det barnet lär sig samspel, språkets byggstenar, användning av språket och att anpassa sitt språk. Westerlund berättar vidare att barnets förhållningssätt till språket kommer att variera beroende på miljö, kultur och situation.

I den första Läroplan för förskolan Lpfö 98 (1998) står det ingenting specifikt om språket utan den syftar till det enskilda barnets utveckling och lärande. I den reviderade versionen av Läroplanen för förskolan Lpfö 98 (2016) står det att förskolan ska spendera mycket tid på varje barns språkutveckling samt uppmuntra och ta vara på hans nyfikenhet för det skrivna språket. I dagens Läroplan för förskolan Lpfö 18 (2018, s. 8) står det i stort sett samma som i den tidigare nämnda. Övergripande i Lpfö 18 finns det ett flertal mål och riktlinjer som lyfter vikten av barnets lärande i språk.

Sjöberg (2018, ss. 54–55) lyfter att högläsning är fördelaktigt eftersom här hörs hur meningar ska uttalas, hur varje ord faller på plats och hur melodin i språket flödar, vilket kan liknas med en melodi som upprepas och därför känns igen och skapar en trygghet för barnet. I böcker finns det många och konstiga ord som ger objekt nya beteckningar, till exempel klocka heter istället urtavla. I böckerna beskrivs även saker som är okänt för barnet. Sjöberg skriver även att sättet att läsa på kan varieras genom att leva sig in i karaktärerna i boken om barnet önskar det. Den vuxne behöver heller inte läsa boken ord för ord utan kan istället utgå från bilderna som finns i boken och ta stöttning i orden som finns.

3. METOD

Under denna rubrik redovisar vi val av metod, urval, genomförande, forskningsetik, validitet och reliabilitet samt analys och bearbetning.

3.1 Enkät

För att få svar på studiens syfte har vi valt att använda oss av en kvalitativ och kvantitativ metod i form av enkät. Björkdahl Ordell (2007, s. 85) skriver att enkät är passande när man vill undersöka något man finner intressant och hur vanligt det förekommer samt undersöka folks attityder och olika företeelser. Vid användande av enkät är det enklare att ställa mer känsliga frågor, då respondenterna är anonyma. Men då behöver enkäterna delas ut och samlas in korrekt. Björkdahl Ordell fortsätter skriva att en fördel med enkät som metod är att många respondenter kan nås inom en kort period. Arnqvist (2021, s. 151) håller med om ovannämnda och skriver även att enkät är en datainsamlingsmetod som används för att samla in åsikter och information kring konkreta frågeställningar.

Christoffersen och Johannessen (2015, ss. 15–16) skriver att i en kvantitativ enkätundersökning är frågorna identiska, har samma ordning och fasta svarsalternativ. I en kvalitativ undersökning är det öppna frågor och respondenterna får mer utrymme för att kunna uttrycka sina egna åsikter, tankar och erfarenheter fritt. Vår enkät är huvudsakligen kvalitativ med öppna frågor så att respondenterna får svara fritt. De kvantitativa frågorna i studien är till för att samla in bakgrundsinformation om hur mycket de arbetar med lärmiljöer, språkutveckling och den närvarande pedagogen.

3.2 Urval

Respondenterna i vår studie är pedagoger som arbetar på 11 olika förskolor i 4 olika kommuner. Vissa var vi bekanta med sedan tidigare genom VFU eller att vi kände någon som arbetade på förskolan. De förskolor vi inte var bekanta med valde vi att kolla upp för att se vad de hade som fokusområde. Hade de språk eller lärmiljöer som fokusområde valde

vi att inkludera dessa förskolor i vårt urval. Förskolorna vi haft tidigare kontakt med informerade vi om studien på förhand under vår VFU-period, medan de andra förskolorna fick informationen om vår studie i samband med att vi skickade ut enkäten (Christoffersen & Johannessen 2015, ss. 56–57).

3.3 Genomförande

Utifrån våra frågeställningar, syftet och bakgrund tog vi fram 9 frågor som vi ansåg relevanta till vår studie. Av dessa 9 frågor var 6 till för att få en uppfattning kring hur mycket det arbetade med språk, lärmiljöer och den närvarande pedagogen. De resterande 3 frågor valde vi att ha med för att få reda på hur de arbetar med och hur de förhåller sig till språkutveckling och skapandet av lärmiljöer. Efter att vi skapat enkäten i Sunet Survey & Report skrev vi ett informationsbrev (se bilaga 1). Innan enkätfrågorna lade vi in en text med “samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig” (se bilaga 2). Där i stod det bland annat att studien är helt anonym och frivillig att delta i. Genom att svara på enkäten gav respondenterna samtycke till insamling av data. Därefter mejlade vi ut enkäten till rektorerna på de 11 förskolorna som sedan fick vidarebefordra mejlet till sina anställda. Mejlet innehöll en kort introduktion (se bilaga 3) av studien samt vårt informationsbrev. Vi lät enkäten vara öppen i femton dagar vilket gav respondenterna god tid att svara.

3.4 Forskningsetik

Löfdahl Hultman (2021, ss. 35–37) skriver att det finns fyra forskningsetiska principer som måste kännas till vid genomförandet av en undersökning. Den första är *samtyckeskravet* som innebär att du som forskare ska informera om undersökningen. Respondenterna ger samtycke till deltagande eller om de inte vill delta och att de får avbryta när som helst även fast de givit samtycke tidigare. Här är det även viktigt att kontakta rektorn på förskolan och be om tillåtelse att genomföra undersökningen. Vilket tar oss in på den andra principen, Löfdahl Hultman (2021, s. 35) skriver om *informationskravet* som innebär att respondenterna har blivit informerade om undersökningen och givit samtycke till att delta i den. Informationen de har fått ska innehålla de uppgifter som är behövliga för att delta i undersökningen. I brevet eller den muntliga informationen ska det hållas en formell ton och det ska inte vara längre än en sida. Här ska du ge en kort bakgrund, syfte med studien, vilka krav som kommer ställas på respondenterna, hur svaren kommer att behandlas och hur resultatet kommer redovisas. Den tredje principen Löfdahl Hultman (2021, s. 36) skriver om är *nyttjandekravet* och den innebär att den data som samlas in endast ska användas i undersökningen. När undersökningen är klar ska i vårt fall enkäterna inte sparas eftersom de då riskerar att hamna i fel händer. Den fjärde och sista principen Löfdahl Hultman (2021, s. 37) skriver om är *konfidentialitetskravet* och syftar till att respondenterna som deltar inte går att känna igen.

Vid skapandet av vår enkät (se Bilaga 2) har vi valt att samla in information om vilket kön de tillhör, om de nu vill delge det, om det är utbildad förskollärare eller barnskötare och slutligen vilken ungefärlig ålder respondenten har. Här samlas inte någon specifik information om respondenten som går att koppla till en viss individ vilket gör vår enkät anonym. Vilket även Vetenskapsrådet (2017, s. 15) lyfter, att identiteterna på de som deltar i enkäten får inte bli offentliga. Vi kommer skicka ut ett informationsbrev tillsammans med enkäten som lyfter de

fyra forskningsetiska principerna. I självaste enkäten har vi även valt att ta med information om GDPR.

3.5 Validitet och reliabilitet

Roos (2021, ss. 116–117) skriver att validitet innebär att man ska ge svar på studiens syfte och inget annat och ställa frågor som är relevanta till studien. Det handlar alltså om att använda sig av den säkraste metoden för att få fram så relevanta svar som möjligt till syftet genom att ställa rätt frågor. I vår enkätundersökning är de frågor som ställs baserade på vårt syfte och genom att låta varje respondent svara på egen hand i skrift kan vi inte påverka deras svar. Det gör att vi får svar på de frågor som har ställts i enkäten. Dock är det viktigt att deras svar tolkas neutralt tillsammans med forskningens syfte och att vi som forskare håller oss inom syftets ramar. De respondenter som svarade på enkäten var antingen utbildade barnskötare eller förskollärare vilket gjorde att de hade tillräcklig kunskap och erfarenhet för att svara på enkäten. Vi har även sett till de fyra forskningsetiska principerna som är beskrivna under rubriken forskningsetik som finns ovan.

Reliabilitet syftar enligt Roos (2021 s. 114) till att insamlingen av data har varit ordentlig och tillfredsställande för att kunna dra slutsatser av den. Arbetet ska även ha en tydlig struktur för att undvika egna antaganden vilket kan leda till att svaren inte kan kopplas till syftet. Enligt Roos (2021, s. 115) är det viktigt att vara medveten om hur frågorna ställs för att man ska få svar på syftet. Av denna anledning har vi varit noggranna med att de frågor vi ställt i enkäten är kopplade till vårt syfte (se rubrik Syfte sida 1). Vid sammanställning av resultatet av de kvalitativa frågorna i enkäten såg vi över likheter i samtliga svar genom att kolla vilka ord som respondenterna använde sig av, till exempel “barnens intresse” och “bokstäver” tillsammans med sådant som gick att koppla till vårt syfte utan att ta in några egna tolkningar. Var det några ord vi var osäkra på kollade vi upp dessa för att få en förståelse av innebörden istället för att tolka orden fritt vilket visar på reliabilitet.

3.6 Analys och bearbetning

Analysarbetet påbörjades genom att tolka den data som kommit in från enkäten som vi skickade ut. Christoffersen och Johannessen (2015, s. 18) skriver att det insamlade materialet behöver analyseras oavsett om det är data som kommer från en kvalitativ eller en kvantitativ metod. Detta gjorde vi genom att sammanställa svaren på de kvantitativa bakgrundsfrågorna i ett separat dokument. Christoffersen och Johannessen (2015, s. 41) belyser att det material som kommer från den kvalitativa metoden också behöver tolkas och analyseras, men mer ingående. Vi valde att använda oss av kodning när vi gick igenom vårt insamlade material. Christoffersen och Johannessen (2015, s. 116) förklarar att kodning är en av metoderna som används i en tolkningsprocess. Roos (2021, s. 118) skriver att analysarbetet är en process som pågår under hela arbetet och därför behöver det vara så neutralt som möjligt. Analysen behöver diskuteras så att den egna förståelsen inte tar över utan att man är kvar i pedagogernas perspektiv. Vid bearbetning av svaren använde vi oss av markeringspennor för att tydligt markera vilka respondenter som har sagt vad och om det finns liknande utsagor. Dessa färger skapade olika kategorier då det skulle bli tydligt vad för likheter och skillnader som fanns. När vi har analyserat samtliga svar från respondenterna har vi diskuterat svaren och därifrån tagit fram

likheter och skillnader ur deras perspektiv. När vi har bearbetat färdigt vårt material kunde vi tydligt se mönster och sammanhang som vi sedan kunde använda oss av när vi skrev resultatet.

4. RESULTAT

Nedan kommer resultatet av enkäten att redovisas utifrån de ställda forskningsfrågorna.

4.1 Skapandet av lärmiljöer

Alla tillfrågade respondenter anser att det är viktigt med lärmiljöer. I enkäten skrev flera respondenter att när de skapar lärmiljöer ser de till barnens intressen och behov. Resultatet visade på att pedagogerna gärna gör om i sina lärmiljöer under terminens gång och när det görs tas barnens intressen och behov i åtanke. Många observerar vad barnen tycker om och har ett intresse för, med de äldre barnen brukar de diskutera vad de finner intressant. Flera förskolor använder sig av bildstöd och TAKK i sina lärmiljöer för att underlätta för barnen. En respondent gav ett exempel om insekter som några barn fått intresse för, då skapade arbetslaget en lärmiljö med leksaker, böcker och bilder där barnen fick möjlighet att utforska insekter. Största delen av respondenterna ser till barnens intressen och behov vid skapandet av lärmiljöer. Nedan kommer några respondenternas övergripande arbetssätt vid skapandet av lärmiljöerna med barnens intressen och behov som grund:

Vi observerar barngruppen och dess intresse eller ointresse och involverar barnens önskemål i tankekartor och utformar sedan miljöer ibland med barnen involverade och ibland gör vi pedagoger som ett överraskande. Miljön introduceras sedan med alla barn. (Respondent C)

Vi kollar mycket på barnens intressen och försöker se vad de är intresserade av för stunden. Sen skapar vi olika nivåer i lärmiljöerna. Dvs att vi planerar in redan innan hur vi kan byta ut material och presentera mer material allt eftersom miljön utvecklas. Det är väldigt viktigt speciellt på yngre att presentera de olika materialen för barnen då det kan vara första gången de möter just de materialet eller aldrig sett det innan och därav ha svårt att veta hur de kan leka med materialet (som om, som är). (Respondent Q)

Vi pedagoger är inlyssnande på barnens förehavanden och studerar deras intresse i syfte att få syn på deras uppmärksamhetsfokus. Vi inventerar barnens tankar och gör "återkast" till barnen i form av en lärmiljö där barnen kan utforska och lära tillsammans. Utifrån förskolans prioriterade mål skapar vi sedan en lärmiljö som tar avstamp i barnens intresse och vad de är upptagna av att undersöka och veta mer om. Lärmiljön skapas i en kombination av barnens intressefokus och läroplansmål, där vi pedagoger sammanställer en miljö kring ett ämne som vi vill berika barnen med. (Respondent T)

Nedan kommer andra respondenternas svar på hur de har arbetat mer konkret i skapandet av sina olika lärmiljöer:

Vi har havs böcker vid vårt ljusbord där vi har ett havs tema med ett blått genomskinligt plats blad och havs djur. Vi har även bokstavs böcker vid våran bokstavs hörna. (Respondenter R)

Vi har också bilder i våra olika ”nischade” lek miljöer, som t e x Dinosaurier i vårt dinosaurie-hörn, Pippi-bilder vid Pippi huset... mat böcker (där vi sitter innan vi ska äta) tema-böcker t ex tema kroppen doktors och plåstersagor. (Respondent H)

Vi är noga med att märka upp möbler, leksakslådor, hyllor med spel mm. Vi har lister på väggarna där vi sätter upp böcker som passar med temat på rummet. Exempelvis så har vi kokböcker i vår hemvrå och böcker om arkitektur i rummet med byggmaterial. Vi vill också att det ska finnas material i våra miljöer som uppmuntrar till lek. Vi lägger till exempel fram bilder på olika saker som barnen kan använda i leken och samtala om. Vi har ett kapprumsbibliotek i hallen som barnen när Sevilla kan använda för läsning eller att låna hem. Vi har också bilder med tecken (takk) i många av våra miljöer. (Respondent I)

Av samtliga respondenter stack några ut i sina svar då de inte skrev något om att se till barnens intressen och behov utan de planerade istället lärmiljöerna i arbetslaget utifrån egna idéer. Därefter provar de dessa och utvärderar efter ett tag. Nedan beskrivs deras olika arbetssätt:

Vi utgår från vårt kommunövergripande tema men också utifrån barngruppen. Vad de gillar och vad som passar dem. Vi provar oss fram och ändrar miljöer titt som tätt. (Respondent A)

Sen i höstas har vårt arbete haft fokus på att få till stimulerande och tillgängliga miljöer utifrån vårt nya 1–5 års-avdelningar, samt temat. (Respondent K)

Vi tänker tillsammans i arbetslaget. Ofta börjar det med att någon av oss har en idé och så jobbar vi fram en tanke, testar och prövar om vi vill ha det så. (Respondent U)

4.2 Språkutvecklande lärmiljöer

Respondenterna är överens om att det är viktigt att involvera språket i lärmiljöerna på förskolan. Huruvida pedagogerna får in språket i lärmiljön var varierande. Här skriver några pedagoger att de använder sig av alfabetet, varav flera av dessa nämnde att de hade böcker i sina lärmiljöer. Att få in språkutvecklande material varierade bland respondenterna, flertal använde sig av böcker, bokstäver och skrivmaterial. Nedan kommer ytterligare beskrivning av hur några gick tillväga:

Vi har flera språkliga miljöer. Dels en vägg med 3 stora tavellister fyllda med böcker. I den miljön finns en soffa och några mysiga sittpuffar. Vi har även en lärmiljö där barnen får bekanta sig med bokstäver. De kan skriva i skrivböcker, forma bokstäver av en magnetavla, det finns bokstäver i trä, alfabetet uppsatt ovanför på väggen, klicko, rim-memo, mm. Vi har även satt upp pinnar som ser ut som bokstäver på väggen som barnen hittat i skogen. (Respondent A)

Genom att ha mycket i skrift uppsatt på väggarna och i de olika miljöerna. T ex hjältar som barnen gillar. Vi har alfabet på flera ställen. Vi har tecken för ytterligare ett språk. Vi har ramsor till måltiderna varje dag. Vi har språkåsar på våra lunchsamlingar. Varje dag har vi högläsning med barnen och för även boksamtal tillsammans med de. (Respondent G)

I våra olika lärmiljöer har vi litteratur, bilder och texter i syfte att möjliggöra för barnen att bli litterata. Bilderna fungerar som inspiration till både lek och samtal och skapar en naturlig del i lärmiljön. Texterna är en förlängning till bilderna i syfte att göra barnen nyfikna på skriftspråket. Barns språk lärs bäst i sociala sammanhang och i samspel som är meningsfulla för barnen. Leken är ett sådant forum och en viktig språkutvecklare där barnen övar på att förstå och göra sig förstådd. (Respondent T)

Flera respondenter använder sig av synlig dokumentation i sina lärmiljöer för att utöka möjligheten för barn att kunna återkoppla till vad de arbetat med tidigare samt diskutera det med kompisarna, vårdnadshavare eller pedagoger. En respondent skrev:

Böcker tillgängligt på många platser. Frontade böcker som lockar till att bläddra i och läsa. Dokumentation i barnens höjd med ”fokusbegrepp” i text. Dokumentation där barnen ser sig själva och vad vi gjort, skapar mycket samtal. Bokstäver tillgängligt för barnen, både på väggar och löst material som de kan titta på och leka med. Förstärker miljöer med bilder, t.ex vid kökshörnan har vi bilder på mat osv. Bilder skapar samtal och vi benämner saker tillsammans och ökar ordförrådet. (Respondent B)

4.3 Den närvarande pedagogen

Respondenterna anser det viktigt att närvara vid barnens lek och de närvarar så ofta de kan. Flera respondenter skriver att genom att vara närvarande kan ett samspel mellan antingen pedagog och barn eller barn och barn skapas vilket kan leda till ett fördjupat lärande genom att exempelvis sätta ord på nya saker som kan öka barnens ordförråd. Några respondenter skriver att när man har flerspråkiga barn i gruppen är det extra viktigt att vara närvarande för att dessa barn ska kunna utveckla sitt språk ytterligare. Två respondenter skriver:

Vi har vilja och intention att vara närvarande i barnens lek så mycket vi kan. Dock finns lite tid till detta en vanlig dag med full barngrupp. Ofta känner jag mig otillräcklig. (Respondent I)

Vi är också närvarande och ger barnen diverse ord/begrepp för att skapa en fördjupande miljö där barnens lek fördjupas och utvecklas vidare och ger barnen möjlighet att skapa leksituationer där de skapar samarbete och gemensam lek. (Respondent Q)

Dock skriver några pedagoger att de ibland känner sig otillräckliga i sin barngrupp vilket vanligen sker om någon pedagog är frånvarande eller att ett visst barn kräver extra uppmärksamhet en viss dag. Flera pedagoger skriver att olika barn kräver olika mycket av

pedagogerna vilket kan leda till att vissa barn hamnar i skymundan. Några skriver att barnen heller inte alltid vill att en pedagog närvarar utan vill leka ostört. En respondent utvecklar detta ytterligare:

Vi måste ibland låta barn leka själva. I bar-ninitierad lek kan vi observera samspel och utveckling. Många barn följer den vuxna i leken och har svårare att vara spon-tana och hittepåiga när vuxen är med. Det är så intressant att se hur ”tysta” barn plötsligt pratar och kommunicerar när de tror att de vuxna inte hör. Men pratar vi lärande utifrån läroplanens strävandemål så är svaret absolut ja. Vi måste guida barnen mot lärande och vara närvarande för att kunna se och dokumentera progressionen. (Respondent I)

5. DISKUSSION

Under denna rubrik kommer vi diskutera resultaten i relation till forskningens syfte och bakgrund samt föra en diskussion om val av metod. Resultatdiskussionen kommer att delas in i samma rubriker som resultatet.

5.1. Resultatdiskussion

5.1.1 Skapandet av lärmiljöer

Ett glädjande resultat var att många respondenter ansåg det viktigt med lärmiljöer och det är något vi håller med om eftersom avdelningar skapas med hjälp av lärmiljöer och de används för att gynna barnens lärande och utveckling. Beroende på vad barnen ska lära sig och om de ska leka och lära på egen hand eller inte och anpassa lärmiljöerna därefter. Pihlgren (2017, ss. 72–73, 75) skriver att valet av undervisningsmiljö varierar beroende på syftet med lärmiljön. Ska barnen till exempel utveckla sina kunskaper lärmiljön kan de gynnas av att pedagogen är närvarande som stämmer överens med den proximala utvecklingszonen och den scaffoldingstöttande miljön, vilket går att läsa mer om under rubrik 2.2.

Hur ofta lärmiljöer skapas eller görs om var varierande bland respondenterna, vissa valde att göra om flera gånger under en och samma termin medan andra endast gjorde det en gång per termin. Det här var något vi fann intressant, eftersom vi under vår utbildning fått lära oss att lärmiljöerna ska ändras om kontinuerligt under terminens gång för att följa barnens intressen och behov för att sedan använda dem i lärmiljöerna. Nu var det endast några få som gör om lärmiljöerna en gång per termin men där känns det inte riktigt som att de utgår från barnens intresse utan följer något typ av tema under terminens gång istället vilket stämmer överens med svaren vi fått in. Vid skapandet av lärmiljöerna var arbetslagets arbetssätt varierande, det var dock något vi inte fick så mycket information om.

Respondent T skrev att lärmiljöerna är skapta utifrån barns intressen där tanken är att barnen ska kunna utforska och lära tillsammans. I den sociokulturella teorin beskriver Vygotskij den sociala samvarons betydelse (Svensson 2009, s. 35) för inlärning och utveckling där den mänskliga utvecklingen är resultatet av ett starkt samspel mellan individ och samhälle. Det här är något vi instämmer i eftersom samspelet barnen lär sig i förskolan är en viktig grund för hur de utvecklas som individer i äldre ålder.

Att ha passande böcker tillgängligt var något som varierade på förskolorna. Flertal bekräftar att de har passande böcker i varje miljö medan vissa inte har det. Respondent L stack ut med att säga att det är något de haft tidigare men tagit bort det, dock önskar hon att de ska implementera det igen. Vi anser att det är bra att ha passande böcker till varje miljö eftersom är det något barnen finner intressant kan de utforska det vidare enkelt istället för att gå tillbaka till barnavdelningens gemensamma bokhyllor och leta böcker där. Med andra ord blir det enklare för barnen att läsa om det de finner intressant i just den lärmiljö de befinner sig i samt att väcka karaktärerna i boken till liv. Sjöberg (2018, ss. 54–55) skriver att ett sätt att variera läsningen och ge ett nytt liv genom att leva sig in i böckernas olika karaktärer.

De flesta respondenter såg som sagt till barnens intressen och behov medan andra utgick från teman de hade på förskolan eller sina egna idéer medan andra observerade barnen och utefter sina observationer skapade de olika lärmiljöer. Vi har under vår utbildning fått lära oss att ta vara på barnens intressen och behov för att främja barnens lärande och anser därför det som en viktig del i barnens utveckling och arbetet som görs på förskolan. Pihlgren (2017, s. 75) skriver att i undervisningen i lärmiljö ska pedagogen se till barnens intressen men även ha ett tydligt fokus mot de mål som ska uppfyllas.

5.1.2 Språkutvecklande lärmiljöer

Det är många pedagoger som skriver att de får in språkutveckling genom högläsning och boksamtal och enligt Sjöberg (2018, ss. 54–55) gynnar högläsning barnen genom att de får höra hur språket ska talas. Hwang och Nilsson (2019, s. 73) skriver att undervisning bör ha grund i den proximala utvecklingszonen, vilket betyder att pedagogen vid högläsning ställer utmanande frågor som leder barnen vidare i nya tankegångar. Pedagogerna nämner även att de använder sig av sång, rim och ramsor, alfabetet, bokstäver och annat språkligt material som främjar barnens språkutveckling. Coelho, Andrade och Portugal (2018) håller med i detta och skriver att genom exponering av språk i lärmiljöer utsätts barnen på varierande sätt att använda språk. Här håller vi med författarna och pedagogerna om att det är viktigt att ha språkfrämjande material tillgängligt för barnen så att de antingen kan lära sig på egen hand, med varandra eller tillsammans med pedagog. Är pedagogen närvarande är det viktigt att hen stannar igenom hela aktiviteten för att inte riskera att barnen tappar tråden.

Att arbeta med språkutveckling i lärmiljöerna anser respondenterna att det är viktigt eftersom det kan öka barnens nyfikenhet och bidra till ökad utforskning av språket med de verktyg de känner sig bekväma med, till exempel böcker, bilder och bokstäver. Det stämmer överens med vad som står i Lpfö 18 (2018, s. 8), att förskolan ska ha stort fokus på barnens språkutveckling. Det här är något vi håller med respondenterna om samt att det är viktigt att ha barnets kultur, situation och miljö i åtanke, vilket stämmer överens med Westerlund (2009, ss. 10–11, 26) och hans språkträd som går att läsa om under rubriken 2.4.

Flera respondenter använder sig av synlig dokumentation. Respondent B berättade att de har dokumentation på väggarna med bilder på barnen och aktiviteter de har gjort på förskolan vilket bidrar till samtal samt sätter igång barnens tänkande. Ur det sociokulturella perspektivet (Coelho, Andrade och Portugal 2018) gynnar dessa samtal både mellan barn och barn, men även barn och pedagog i deras språkutveckling samt samspelsförmågan. Att ha synlig

dokumentation är något vi anser bidrar till ökad mängd samtal mellan olika individer, speciellt bland barn då de gärna återberättar sådant de varit med om.

5.1.3 Den närvarande pedagogen

Majoriteten av respondenterna anser att barnens lärande gynnas av att ha en närvarande pedagog i leken vilket stämmer överens med vad Gustafsson och Åkerberg (2019, s. 15) och Mårdsjö Olsson (2010, s. 23) skriver, att den närvarande pedagogen bör vara närvarande, observant och tillgänglig för barnen. Det stämmer även överens med det som Pihlgren (2017 s. 74) skriver, att i den scaffoldingstöttande miljön, det är där pedagogen i samspel med barnen för utvecklingen framåt. Det är också i den proximala utvecklingszonen där betydelsen av en närvarande pedagog är viktig och det är för att pedagogen ska kunna fungera som en byggställning för barnen i deras läroprocess. Vi håller med författarna om att barnen gynnas av att ha en pedagog närvarande vid både lek och undervisning eftersom vi själva märkt av att den röda tråden pedagogen håller upp med sin närvaro och delaktighet försvinner oftast om hen lämnar.

Några pedagoger skrev att barnen ibland kan gynnas av pedagogens närvaro och en respondent skrev att ibland behöver barnen få leka själva, vilket är något Knutsdotter Olofsson (2009, ss. 87–88) beskriver i sin bok, att pedagogen är med och stöttar i leken vid behov. Att låta barnen leka på egen hand går att koppla till låt-gå-undervisningsmiljön som beskrivs av Pihlgren (2017, s. 73) under rubrik 2.2. Resultatet av hur många som är närvarande vid barnens lek stämmer överens med hur många som anser det viktigt att vara närvarande eftersom även här är majoriteten närvarande så ofta de kan. Här skrev dock en respondent att hen sällan närvarar vid barnens lek, hen berättade att tiden inte alltid finns till och att man ofta känner sig otillräcklig. Just att det bara var en som svarade att hen sällan fann vi intressant eftersom det idag är vanligt att många pedagoger är frånvarande av olika anledningar och det blir svårt att spendera tid med alla barn. Knutsdotter Olofsson (2009, ss. 87–88) skriver att pedagogerna gärna gör annat medan barnen leker och enbart stöttar vid konflikt, sedan vill vissa barn leka ostört vilket även behöver respekteras.

Några pedagoger känner sig dock otillräckliga i barngruppen ibland vilket vi har full förståelse för eftersom alla barn kräver olika mycket uppmärksamhet utefter sina behov. Det här gör att vissa barn som är framåt i sin utveckling lätt hamnar i skymundan eller inte utmanas på den nivå av undervisning som de är i behov av vilket gör att de hamnar utanför den proximala utvecklingszonen (Hwang & Nilsson 2019, s. 73). De barnen som kräver extra uppmärksamhet av pedagoger i sin utveckling hamnar i den Scaffoldingstöttande miljön (Pihlgren 2017, s.75) medan de barn som inte har samma behov kan hamna lite utanför den. Dock är samtliga respondenter överens om att det gynnar barnen att vara en närvarande pedagog oavsett om det är vid lek eller undervisning vilket vi håller med om.

5.2 Metoddiskussion

Vår val av enkät som metod grundade sig i att vi ville få in så många svar som möjligt på kort tid. Eftersom vi dels var intresserade av kvantitet på till exempel vikten av lärmiljöer, dels pedagogernas åsikter valde vi att kombinera kvalitativ och kvantitativ metod i form av en enkät. Det är vanligast att enkät används för att mäta statistik, det vill säga en kvantitativ undersökning

(Christoffersen & Johannessen 2015, s. 152) men vi valde att kombinera dessa av anledningen som nämns tidigare i stycket.

Frågorna i vår enkät är grundade i frågeställningarna utifrån forskningens syfte. Vi hade några problem med formuleringen av frågeställningarna eftersom vi inte ville riskera att ställa liknande frågor då det kan göra att enkäten skulle kännas tjatig. Hur vi ställde frågorna var också något vi diskuterade fram och tillbaka för att de inte skulle verka otydliga samt att få svar på det vi var ute efter i varje fråga.

Risken med enkät som metod var att det fanns en osäkerhet i hur många svar vi skulle få in eftersom det enda vi fick göra var att mejla rektorer på elva olika förskolor, sedan var det upp till dem att föra vår enkät vidare. Vi vet inte vilka rektorer som gjorde detta och därför är det svårt att veta antalet svar eftersom det var få rektorer som svarade på vårt mejl. Därför vet vi inte vilka som skickade vidare den eller om de mottagit vårt mejl. Vi funderade över att påminna samtliga rektorer att föra vidare vår enkät när det bara var några dagar kvar tills enkäten stängdes. Skulle vi göra om enkäten igen hade vi bett rektorerna svara på vårt mejl så visste om de fört den vidare till sina anställda eller inte.

6. DIDAKTISKA KONSEKVENSER

Eftersom lärmiljöer är något barnen vistas i dagligen är det viktigt att dessa är strukturerade och utformade för att främja barnens lärande och språkutveckling tillsammans med alla andra ämnen. Lärmiljöer ska vara inbjudande och få barnen att vilja lära sig mer i samband med leken. Detta är genomförbart när man tar vara på barnens intressen och sätter upp språkfrämjande material som inkluderar samtliga barn. Skulle det till exempel vara en lärmiljö som är inriktad mot dinosaurier men språkligt material saknas kan det till att barnen inte kan lära sig mer om ämnet. Det kan leda till att de tappar intresset eller leker med dinosaurierna utan att lära sig något specifikt om dem. Dock även om de inte lär sig någon om dinosaurier kan de till exempel utveckla sin talförmåga genom samspel med varandra och dinosaurierna. Finns det böcker om dinosaurier eller annat språkligt material om dem kan barnen utforska vidare, vid behov ta hjälp av en pedagog och därigenom lära sig mer. Är ett rum inte inrett eller anpassat till barnens intresse eller främjar något lärande är risken stor att de inte lär sig något där eftersom det inte kan inspireras utav något. Har man till exempel en docka i lärmiljön hemmet kan dockan användas som inspiration till en lek och sedan användas i leken.

Den närvarande pedagogen är något som vi anser främjar barnets lärande i leken och håller kvar den röda tråden. Skulle pedagogen inte vara närvarande är risken stor att den röda tråden försvinner och det tänkta lärandet går förlorat och lärandet i leken blir lite mer diffust. Är man närvarande som pedagog eller bara observerar leken kan man se vad barnen intresserar sig av och vid behov stötta upp i leken. Utifrån vår studie har det visat sig att den närvarande pedagogen har en viktig betydelse i barnens tid på förskolan eftersom det är då det är enklare att ta vara på barnens lärande och intressen. Med hjälp av intressena och vad barnen ska lära sig utformar man lärmiljöerna därefter.

Vidare forskning inom dessa områden är nödvändiga då det hade varit bra att veta varför vissa arbetslag bara gör om sina lärmiljöer en gång per termin medan andra gör det flera gånger under

en och samma termin. Man kan även undersöka mer djupgående varför pedagogerna anser det viktigt att vara närvarande i barnens lek och varför vissa inte tycker det är lika nödvändigt. Att främja språket är också något man kan undersöka vidare genom att observera hur barnen lär sig språket bäst och vilka verktyg som då används.

7. REFERENSER

Arnqvist, Anders (2021). Kvantitativa data - exemplet barns läsande. I Löfdahl Hultman, Annica & Ribaeus, Katarina. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Andra upplagan Stockholm: Liber. ss. 146–160

Arbetsplan för förskolan 1 Vår förskola: en introduktion till förskolans pedagogiska arbete. 3. tr. (1976[1975]). Stockholm: Socialstyr.

Björkdahl Ordell, Susanne (2007). Att tänka på när du planerar att använda enkät som redskap. I Björkdahl Ordell, Susanne, Dimenäs, Jörgen & Davidsson, Birgitta. (red.) *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber. ss. 84–96.

Christoffersen, Line & Johannessen, Asbjørn (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Coelho, Daniela, Andrade, Ana Isabell Andrade & Portugal, Gabriela (2018) *The Awakening to Languages' approach at preschool: developing children's communicative competence*. *Language Awareness*, 27:3, 197–221, DOI: [10.1080/09658416.2018.1486407](https://doi.org/10.1080/09658416.2018.1486407)

Eriksson Bergström, Sofia (2013). *Rum, barn och pedagoger - om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö*. Umeå: Umeås universitet.
Tillgänglig på internet: <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:613213/FULLTEXT01>

God forskningssed [Elektronisk resurs]. Reviderad utgåva (2017). Stockholm: Vetenskapsrådet
Tillgänglig på Internet: <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>

Gustavsson, Annica & Åkerberg, Malin (2019). *Närvarande pedagoger vid utevistelse*. Skolporten. Tillgänglig på internet: <https://www.skolporten.se/app/uploads/2019/04/utveckla-skolan-nr-5-2019.pdf>

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2019). *Utvecklingspsykologi*. 4. rev. utg. Stockholm: Natur & kultur

Ibrahim H, Acar, Soo-Young Hong & ChaoRong Wu (2017) *Examining the role of teacher presence and scaffolding in preschoolers' peer interactions*. *European Early Childhood Education Research Journal*, 25:6, 866-884, DOI: [10.1080/1350293X.2017.1380884](https://doi.org/10.1080/1350293X.2017.1380884)

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2009). Kapitel 5 Vad lär barn när de leker? I Jensen, Mikael & Harvard, Åsa (red.). *Leka för att lära: utveckling, kognition och kultur*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur. ss. 75–92.

Läroplan för förskolan: Lpfö 98. (1998). Stockholm: Utbildningsdep., Regeringskansliet
Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a6549ad/1553957859396/Om%20förskolans%20läroplan;%20Regeringens%20förord%20till%20läroplanen.pdf>

Löfdahl Hultman, Annica (2021). Gods forskningssed- regelverk och etiska förhållningssätt. I Löfdahl Hultman, Annica & Ribaeus, Katarina. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Andra upplagan Stockholm: Liber. ss. 31–41

- Mårdsjö Olsson, Ann-Charlotte (2010). *Att lära andra lära - medveten strategi för lärande i förskolan*. Stockholm: Liber
- Newman, Denis, Griffin, Peg & Cole, Michael (1989). *The construction zone: working for cognitive change in school*. Cambridge: Cambridge Univ. Press
- Pihlgren, Ann S. (2017). *Undervisning i förskolan – att skapa lärande undervisningsmiljöer*. Natur & Kultur.
- Roos, Carin (2021). Att arbeta om små barn - minietnografi. I Löfdahl Hultman, Annica & Ribaeus, Katarina. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Andra upplagan Stockholm: Liber. ss. 110–121.
- Sandberg, Anette & Vourinen, Tuula (2008). Barndomens lekmiljöer – förr och nu. I Sandberg, Anette. (red.) *Miljöer för lek, lärande och samspel*. ss. 13–31.
- Sheridan, Sonja, Sandberg, Anette & Williams, Pia (2015). *Förskollärarkompetens i förändring*. första upplagan Lund: Studentlitteratur
- Sjöberg, Catarina (2018). *Språkleka i förskolan: barns möjlighet till ett rikt språk*. Första upplagan Stockholm: Gothia fortbildning
- Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. [Ny, rev. uppl.] Skolverket.
- Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. Skolverket.
Tillgänglig på internet:
<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf>
- Smidt, Sandra (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Svensson, Ann-Katrin (2009). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening*. 2., omarb. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Säljö, Roger (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Söderbergh, Ragnhild (1988). *Barnets tidiga språkutveckling*. 2., [rev. och utök.] uppl. Malmö: Liber
- Vikingsen, Katinka (2020). *Rum för lärande*. Första utgåvan Stockholm: Lärarförlaget
- Wank, Ann-Charlotte (2021). *Meningsskapande samtal: en studie om barns meningsskapande med fokus på processer och innehåll relaterat till förskolans praxis*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
Tillgänglig på internet: <http://hdl.handle.net/2077/66880>
- Westerlund, Monica (2009). *Barn i början: språkutveckling i förskoleåldern*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

8. BILAGOR

8.1 Bilaga 1: Informationsbrev

Informationsbrev

Datum: 2023-04-19

Vi heter Sara Eriksson och Jonna Kjärman och studerar till förskollärare vid Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT.

Under sista terminen ska vi studenter genomföra ett examensarbete där ett valt område skall undersökas. Vi har valt att fokusera på lärmiljöer, språkutveckling och närvarande pedagoger. Vi kommer att lämna ut en enkät för att undersöka hur du som förskollärare eller barnskötare arbetar med dessa.

Det är viktigt att du vet att vi i vår undersökning utgår ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå oss på:

Sara Eriksson 07xxxxxxxx

Jonna Kjärman 07xxxxxxxx

Det går också bra att kontakta vår handledare på Högskolan i Borås:

Dennis Beach

Med vänliga hälsningar

Sara Eriksson

Jonna Kjärman

8.2 Bilaga 2: Enkät

Lär miljör & språkutveckling i förskolan

Enkäten är till för att undersöka hur förskollärare och barnskötare använder sig av lärmiljöer i förskolan tillsammans med språk och huruvida en närvarande pedagog kan gynna barns språkutveckling.

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

Som en del av kursen 11FK75 vid Högskolan i Borås utför vi en studie med syftet att ta reda på hur lärmiljöer skapas, används i språkligt syfte och betydelsen av att vara en närvarande pedagog.

Vi som utför studien (Sara Eriksson och Jonna Kjärman) skulle vilja att du lämnar vissa uppgifter om dig själv, närmare bestämt kön, ungefärlig ålder samt utbildning.

Uppgifterna kommer att användas för att utvärdera och få en bild av sambandet mellan ålder och utbildning.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

Uppgifterna kommer att användas av oss samt vara tillgängliga för lärarna på den aktuella kursen och centrala administratörer vid högskolan. Uppgifterna kan dock vara att betrakta som allmänna handlingar som kan komma att lämnas ut i det fall någon begär det i enlighet med offentlighetsprincipen.

Uppgifterna kommer att lagras inom EU/EES eller tredje land som EU-kommissionen beslutat har en skyddsnivå som är adekvat, dvs. tillräckligt hög enligt dataskyddsförordningen. Uppgifterna kommer att raderas när de inte längre är nödvändiga.

Resultatet av studien kommer att sammanställas i oidentifierad form och presenteras så att inga uppgifter kan spåras till dig.

Du bestämmer själv om du vill delta i studien. Det är helt frivilligt att lämna samtycke, och du kan när som helst ta tillbaka ett lämnat samtycke. Dina uppgifter kommer då inte att användas mera. På grund av lagkrav kan högskolan dock vara förhindrade att omedelbart ta bort uppgifterna.

Genom att svara på denna enkät ger jag samtycker till att uppgifter om mig samlas in och behandlas enligt ovan.

Tack för att du deltar!

Mvh Sara & Jonna

1. Hur viktigt anser du det är med lärmiljöer i förskolan?

- Mycket
- Mellan
- Lite
- Inte alls

2. Hur ofta gör ert arbetslag om i era lärmiljöer?

- 1-2 gånger i månaden

- Varannan månad
- Var tredje månad
- En gång per termin

3. Hur viktigt anser du det är att involvera språket i lärmiljöerna?

- Mycket
- Mellan
- Lite
- Inte alls

4. Hur har ni fått in språket/språken i era lärmiljöer?

5. Har ni passande böcker i varje lärmiljö?

- Ja
 - Nej
- Om ja, Hur?

6. Hur går ni tillväga när era lärmiljöer skapas?

7. Ser ni till barnens intressen när ni skapar era lärmiljöer?

- Ja
- Till viss del
- Nej

8. Anser du att det gynnar barnens lärande att vara närvarande vid barnens lek?

- Ja
- Ibland
- Nej

9. Hur ofta är du närvarande vid barnens lek?

- Så ofta jag kan
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

8.3 Bilaga 3: Mejl till rektorer

Rubrik: Enkätundersökning för examensarbete

Hej!

Vi heter Sara & Jonna och studerar sista terminen på Förskolläraryrket på Högskolan i Borås.

I vårt examensarbete har vi valt att fokusera på lärmiljöer och språkutveckling. Det här är områden vi finner intressanta och har därför valt att skapa en enkät med dessa ämnen i fokus. Vi hade önskat att du som rektor kunde föra vidare vår enkät till dina anställda förskollärare och barnskötare så att de kan svara på den.

Enkäten tar mellan 5–15 minuter att svara på och vi behöver ha in svaren senast den 10 maj 2023.

I mailet hittar du en länk till enkäten (<https://sunet.artologik.net/hb/Survey/5005>) och även ett informationsbrev som beskriver vår undersökning ytterligare.

Vi hade verkligen uppskattat om dina anställda kunde svara på vår enkät.

Ha det fint!

Med vänlig hälsning

Sara Eriksson & Jonna Kjærman
Förskolläraryrket, LGFÖR20v
Högskolan i Borås

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se